

Перший друкований східнослов'янський

«Буквар»

Івана Федорова

літературна закладинка

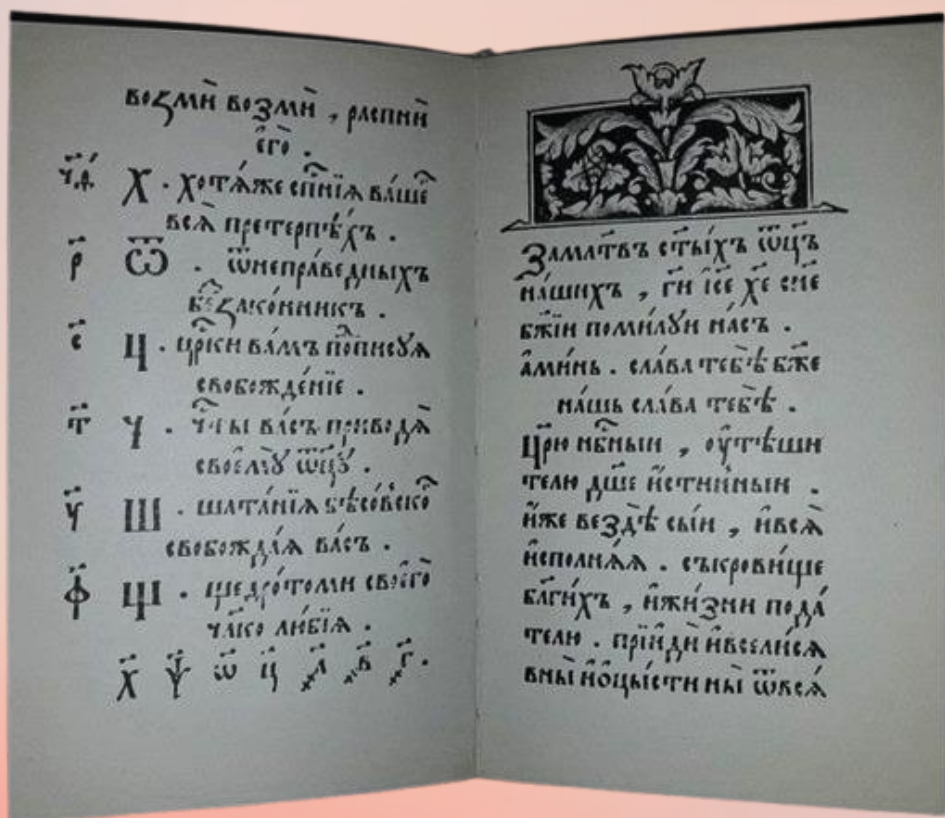
до 450-річчя публікації

Іван Федорович прагнув, аби слово постало набутком людства, аби слово увійшло не лишень в оселю заможних людей, але й під кожну селянську стріху. Український першодрукар усім серцем бажав, аби кожна дитина була письменною. Відтак «Буквар» постав уособленням реалізації цих прагнень. Книга Івана Федоровича несла на вівтар людства ідеали добра, справедливості, духовності.

Марія Якубовська

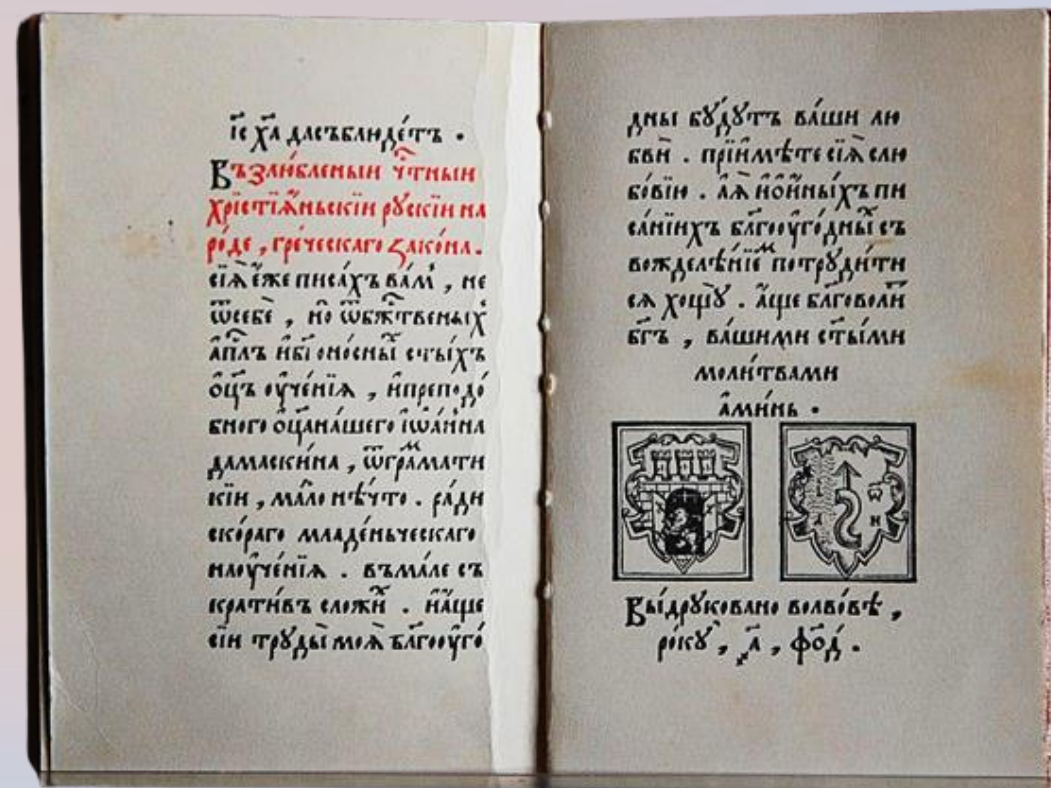
Важлива для освітян подія сталась 1574 року – у Львові побачив світ «Буквар». Видання стало першою східнослов'янською книжкою для початкового навчання грамоти. Надрукований він був Іваном Федоровим засновником книгодрукування на українських землях. Букварем користувалися не лише в Україні, а й в інших країнах з кирилівською абеткою.

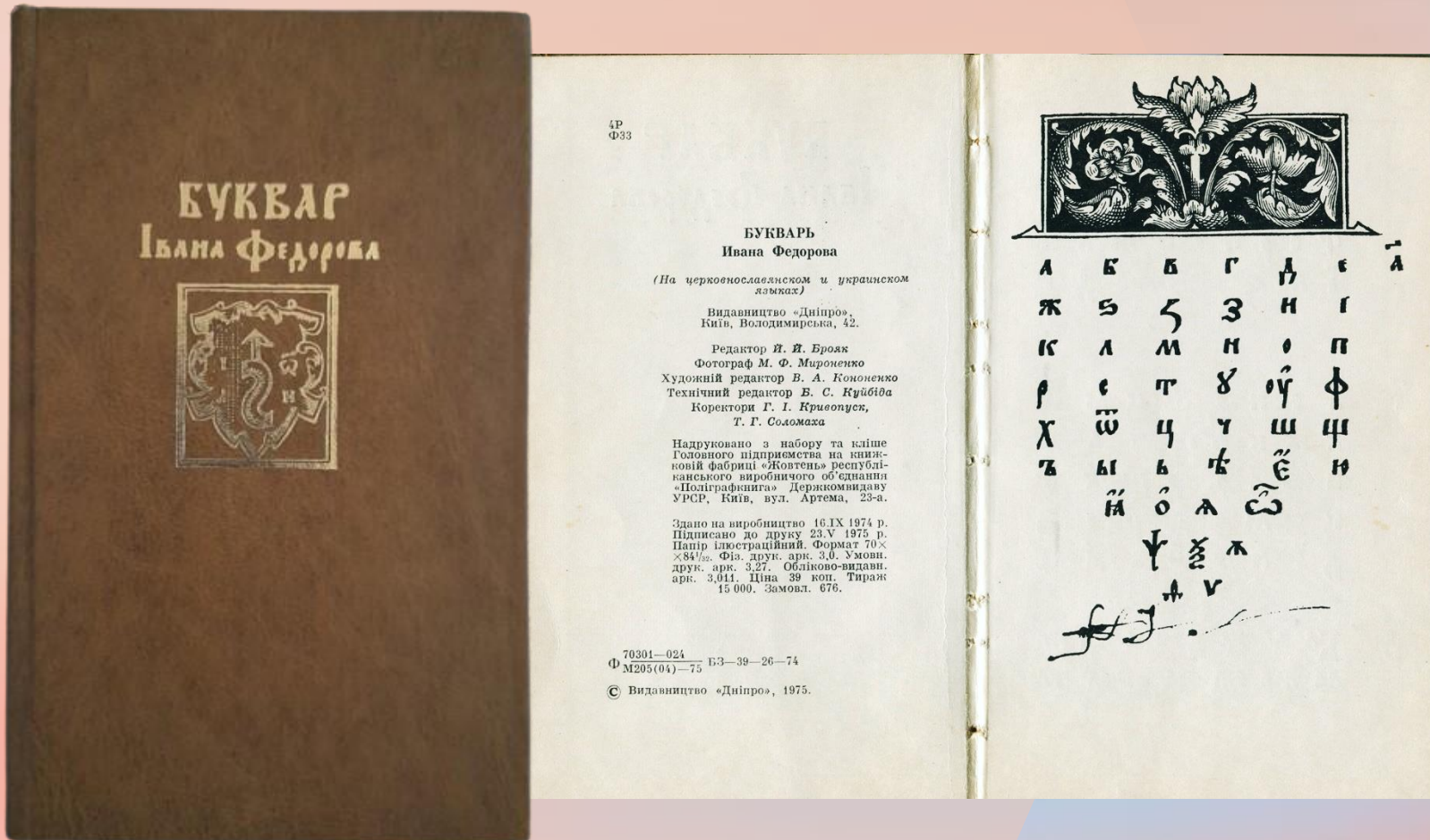

Книжка складалася з абетки, складів, зразків відмінювання і короткої читанки. До наших днів збереглося лише два оригінальних примірники цього видання. Один з примірників зберігається у бібліотеці Гарвардського університету (США). Другий, повний, але сильно обрізаний при переплетенні купив з приватної колекції у 1982 р. Британський музей.

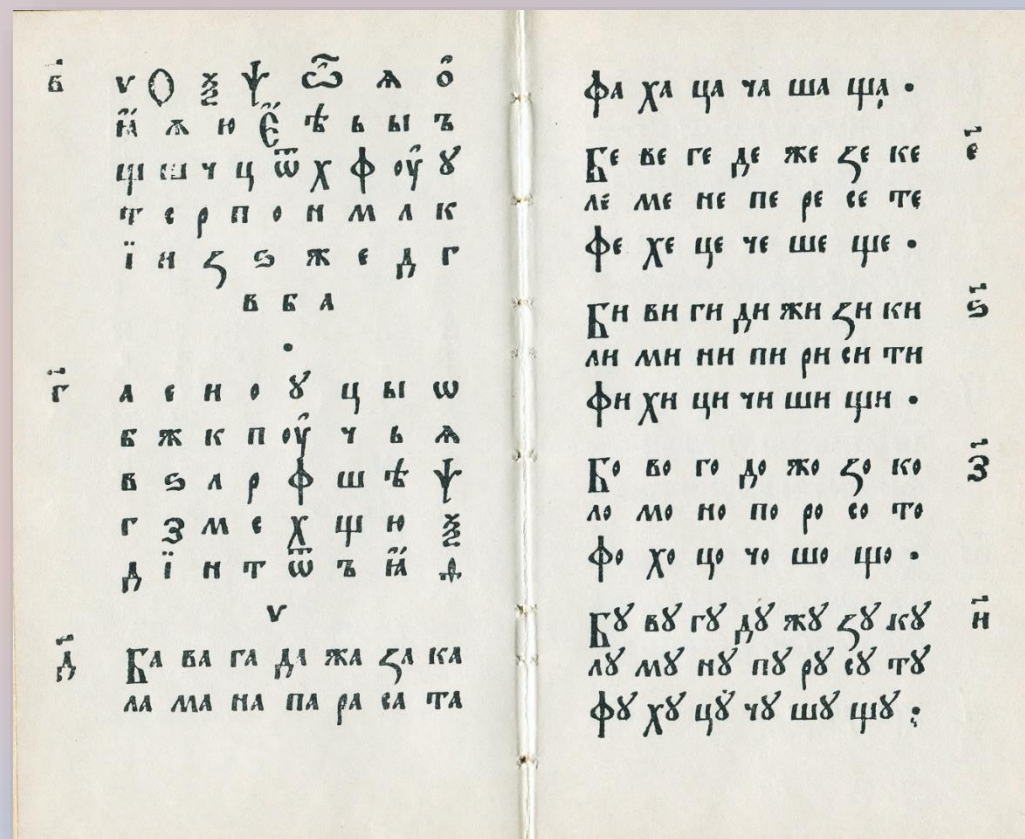
Перший примірник було виявлено лише в середині минулого століття. Це відкриття стало для науковців визначною знахідкою. Те, що збереглося лише 2 примірники пояснюється тим, що «Буквар» — книжка навчальна, невеликого обсягу і формату. Її швидко зачитували. Можливо, що частина букварів, надрукованих в кінці XVI — у XVII ст., залишаються досі невідомими.

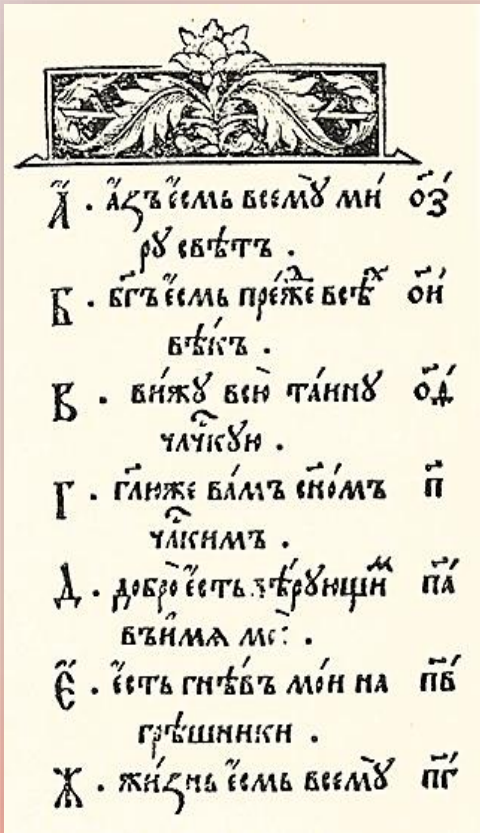

У 1964 та 1975 рр. київське видавництво «Дніпро» надрукувало факсимільні видання «Букваря» Івана Федорова.

Цікаво, що назва книги «Буквар» є умовною. Це видання взагалі не має ні назви, ні титульного аркуша. Після першої сторінки абетки йде текст, що починається словами: «Сія азбука...». Отже, за сучасною термінологією це буквар, за тогочасною – «азбука», або грамати́ка.

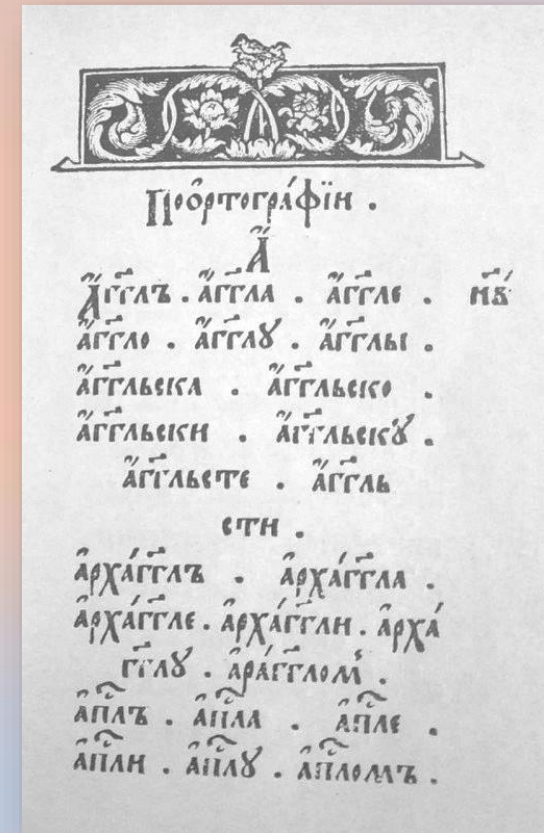
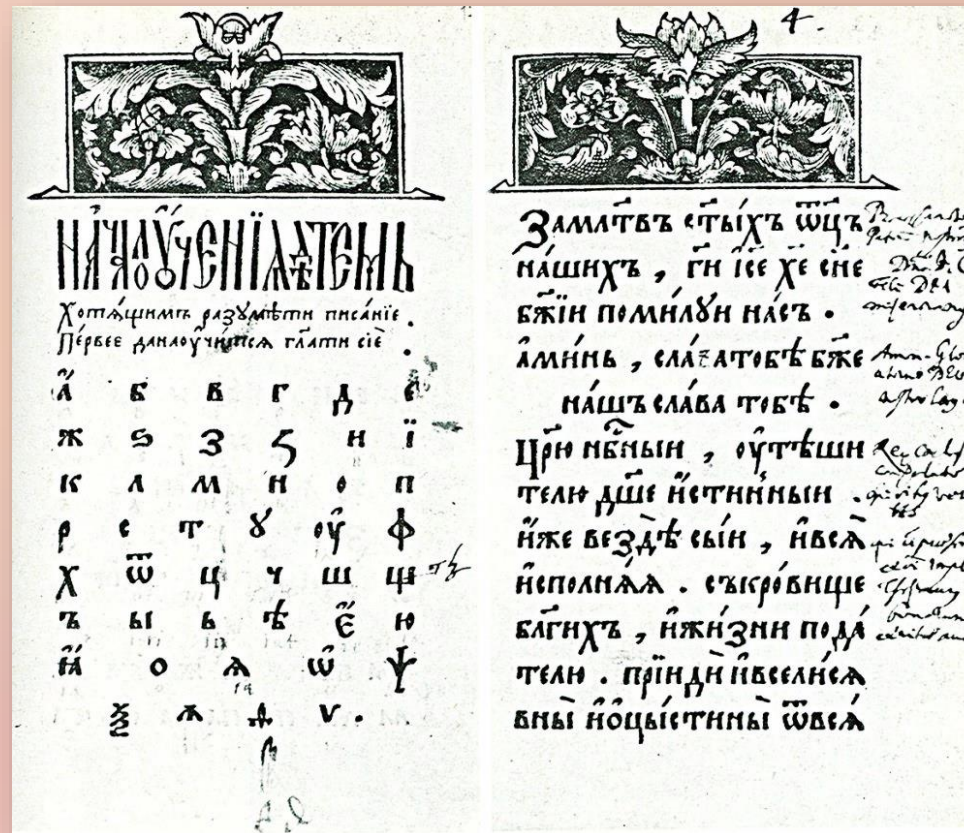
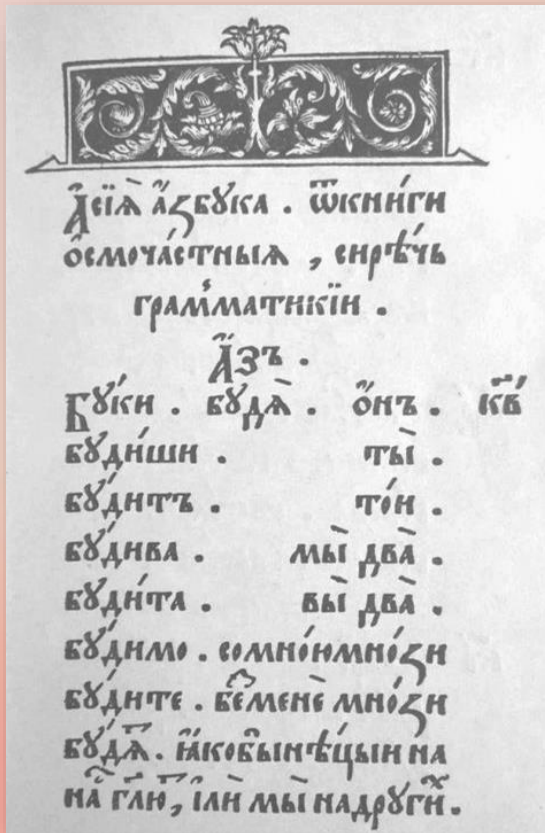
Львівський буквар 1574 року – невелика за форматом книжка, має 40 нумерованих аркушів. Він вирізняється великою і досить складно організованою навчальною частиною. Починається «Буквар» з кирилівської азбуки: на першій сторінці – алфавіт, на другій – теж алфавіт, але у зворотньому порядку. Далі – дво- та трибуквені склади, за якими подано три статті граматичного характеру. В одній з них пропонуються зразки дієвідмінювання різних дієслів в алфавітному порядку, по одному слову на кожену букву. Другий розділ – «По прозодії» в ньому подаються слова, що розрізняються тільки наголосом.

Третій розділ – «По орфографіи», де в алфавітному порядку розміщено слова, що писалися під титлами.

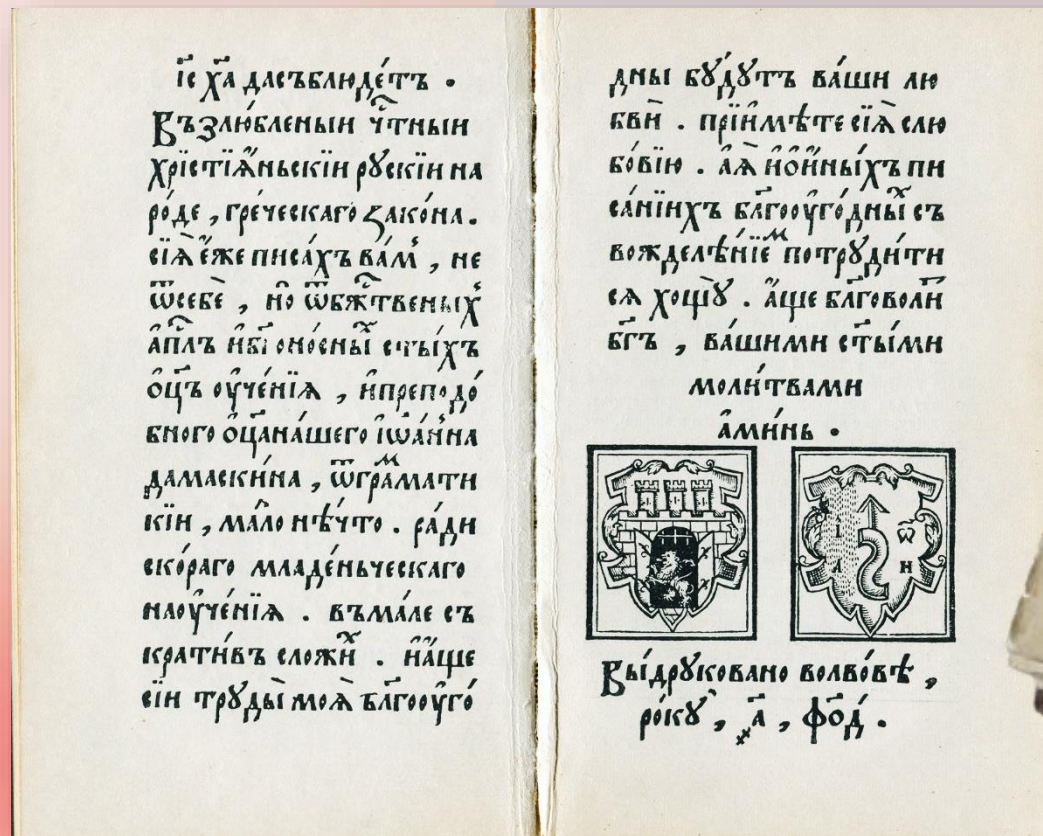
Навчальну частину завершує азбучний акровірш, де кожний рядок розпочинається з чергової літери алфавіту. З одного боку, акровірш давав можливість повторити послідовність букв азбуки, а з іншого – виступав першим зв'язним текстом для читання.

Друга частина «Букваря» являє собою своєрідну читанку. Закінчується буквар післямовою видавця із зазначенням, що цю книжку видано «заради швидкого дитячого навчання».

Книжка виконана майстерно. «Буквар» прикрашено п'ятьма заставками, трьома кінцівками і двома невеличкими гравюрами із зображенням герба Львова і друкарського знака Івана Федорова.

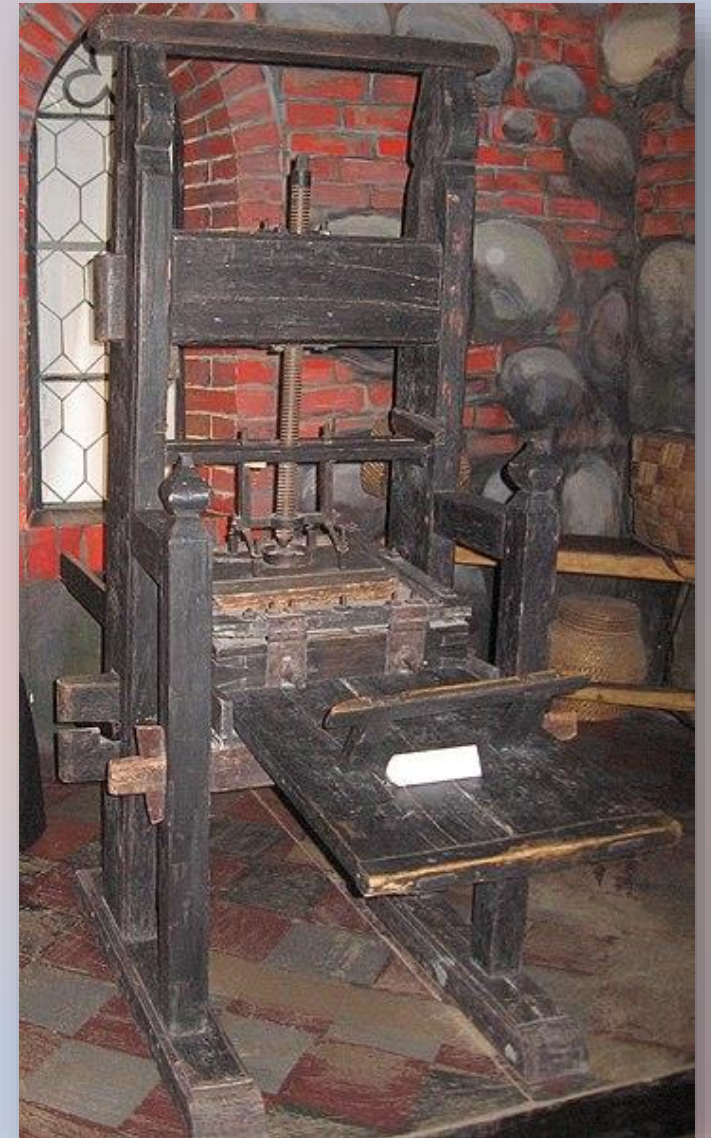
Надрукувавши «Буквар» та не маючи коштів на подальші видання, Іван Федоров поїхав до Острога на запрошення князя Костянтина Острозького, де знову став очолювати друкарню.

Першодрукар Іван Федоров і князь Василь Острозький

Після видання у 1581 р. Острозької Біблії Іван Федоров повернувся до Львова, де знову намагався відновити власну друкарню. А у 1583 році він помер.

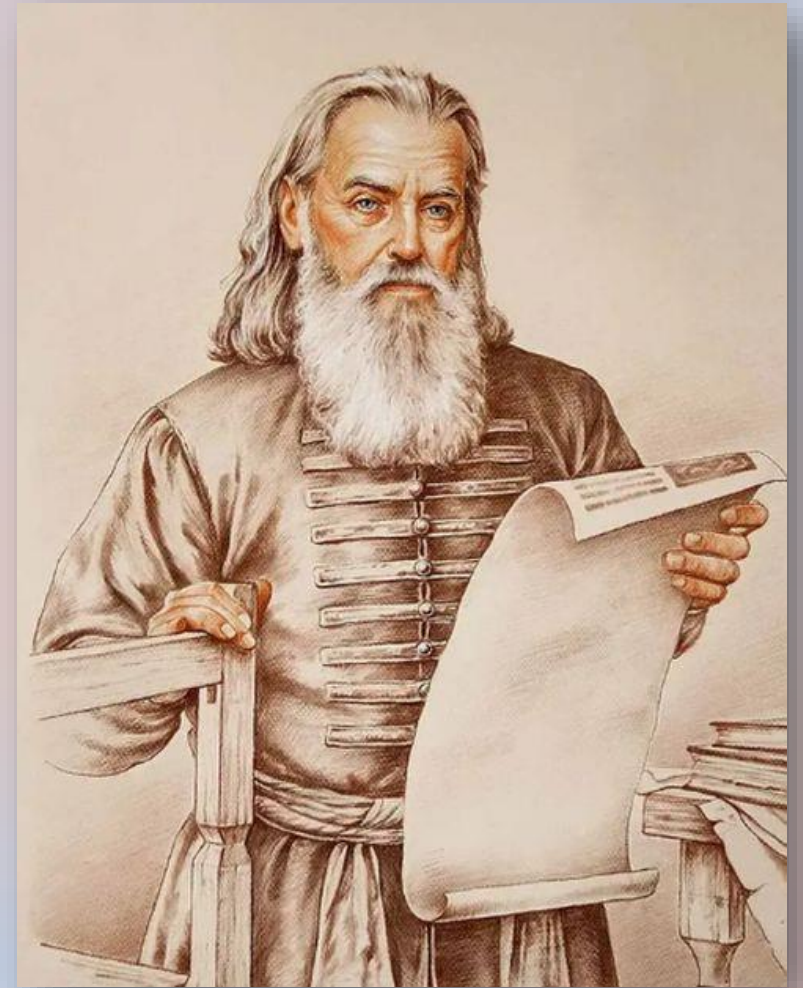
Обладнання його друкарні ще довгий час використовувала Львівська братська школа.

Івана Федорова вважають засновником друкарства в Україні, оскільки першою відомою друкованою книгою є саме буквар 1574 року. Книга І. Федорова мала значний вплив на розвиток мови та поширення освіти у країні. Це був перший друкований підручник для вивчення мови, який містив необхідний матеріал для навчання основам читання та письма.

Іван Федоров був не єдиним на той час видавцем книжок слов'янськими мовами. Але його видання за своїм мистецьким рівнем та друкарською майстерністю не мали рівних у практиці слов'янського кириличного книгодрукування. Його творча спадщина є невід'ємною складовою розвитку української культури.

Дослідження та публікації:

Ісаєвич, Я. Д. Літературна спадщина Івана Федорова [Текст] / Я. Д. Ісаєвич. – Львів : Вища школа, 1989. – 192 с.

Ісаєвич, Я. Д. Першодрукар Іван Федоров і виникнення друкарства на Україні [Текст] / Я. Д. Ісаєвич. – Львів : Вища школа, 1983. – 155 с.

Огієнко, І. І. Історія українського друкарства [Текст] / І. І. Огієнко. – Київ : Либідь, 1994. – 448 с.

Прибитков, В. Іван Федоров [Текст] / В. Прибитков. – Київ : Дніпро, 1974. – 237 с.

Буквар Івана Федорова [Текст]. – Київ : «Дніпро», 1975. – С. 82–96.

Дворецька, Ю. В. Наша перша книжка. Буквар Івана Федорова [Текст] : [перша друкована книга на теренах України з'явилася у Львові у 1574 р. і це був «Буквар»] / Ю. В. Дворецька // Вивчаємо українську мову та літературу. – 2013. – № 22/24. – С. 91–93.

Дегтеренко, А. М. До питання про витоки українського кириличного друкарства [Текст] / А. М. Дегтеренко, Ю. М. Нікольченко // Гілея : науковий вісник : збірник наукових праць : Історичні науки. Філософські науки. Політичні науки. – Київ – 2013. – Вип. 69 (№ 2). – С. 11–16.

Мацюк, О. Чи було книгодрукування на Україні до Івана Федорова [Текст] / О. Мацюк // Вісник Книжкової палати / Державна наукова установа «Книжкова палата України імені Івана Федорова» ; Харківська державна академія культури. – Київ : Книжкова палата України, 2023. – № 9. – С. 10–18.

Мончак, В. Сподвижник Костянтина Острозького першодрукар Іван Федоров на Волині [Текст] / В. Мончак // Острогіана в Україні і Європі : матеріали Міжнародного симпозіуму, (Велика Волинь 29–30 червня). – Старокостянтинів, 2001. – С. 102–134.

Нікольченко, Ю. М. Огляд документів про діяльність Івана Федорова в Україні [Текст] / Ю. М. Нікольченко // Актуальні проблеми науки та освіти : збірник матеріалів ХХІ підсумкової науково-практичної конференції викладачів МДУ / за заг. ред. К. В. Балабанова. – Маріуполь : МДУ, 2019. – С. 131–133.

Німчук, В. В. Іван Федоров і початок світського книгодрукування [Текст] / В. В. Німчук // Мовознавство. – 1975. – № 1. – С. 73–80.

Павленко, В. В. Освітньо-просвітницька діяльність першодрукаря Івана Федорова [Текст] / В. В. Павленко // Нові технології навчання : науково-методичний збірник – 2011. – № 1 (67). – С. 149–153.

Першодрукар Іван Федоров та його послідовники на Україні (XVI – перша половина XVII ст.) [Текст] : збірник документів / [упоряд.: Я. Д. Ісаєвич, О. А. Купчинський, О. Я. Мацюк, Е. Й. Ружицький]. – Київ : Наукова думка, 1975. – С. 1574–1700.

Радул, О. Внесок Івана Федорова в розвиток освіти в Україні [Текст] / О. Радул // Наукові записки. Серія: Педагогічні науки. – Кіровоград : РВВ КДПУ ім. В. Винниченка, 2005. – Вип. 63. – С. 164–166.

Сидоров, О. О. Першодрукар Іван Федоров [Текст] / О. О. Сидоров, Г. І. Коляда // Книга і друкарство на Україні. – Київ : Наук, думка, 1965. – С. 24–41.

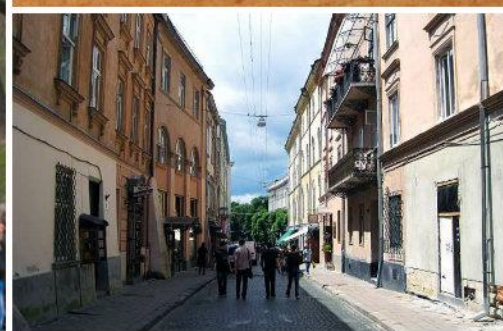
Тарасюк, Т. Структурно-стильові та графічні особливості релігійних абеток і букварів : [«Буквар» Івана Федорова] / Т. Тарасюк // Лінгвостилістичні студії. – 2016. – Вип. 4. – С. 221–234.

Матеріал підбрано за інформацією Інтернет-ресурсів

- 1) <http://litopys.org.ua/verbbuk/ver01.htm>
- 2) <https://core.ac.uk/reader/323538170>
- 3) <http://www.litopys.org.ua/fedorovych/bf01.htm>
- 4) http://eprints.zu.edu.ua/8624/1/%D0%9F%D0%B0%D0%B2%D0%BB%D0%B5%D0%BD%D0%BA%D0%BE_1.pdf

Ioannes Fedorowicz Moschus
Typographus Graecus et Scla-
uonicus.

Матеріал підготувала:

бібліотекар II категорії Л. П. Міхно